

Самур

№ 1 (154) 2004-йисан 24-январь

1992-йисан январдилаь акъатзава

РЕДАКТОРДИН ГАФ ГЪАПИТИ

Са береда Кцлар шегьерда Гъапити твар алай са кас яшамеш жезвай. Уьцвей квалеле ялгъуздаказ уьмуьр гъалзавай ам эрекьни чехир хъваз акатай чкадал ксудай. Вергерини эчелери элкьюрна кунвай адан салахъ фадлай усун кумачир. Гъен гатуз руквада, зулуз хурхада жедай. Аялри адаз къван гудай, чехибуруз ам такандай. Усал, вижесуз, къеркъетI инсанрикай гаф кватайла адаз "Гъапити" лугъудай садбуру.

Гъапити халисан твар вуж тиртIа гзафбуруз чидачир, чидайбуруни ам рикелай ракурнавай жеди. Явакъанвилливи къар гарув гузвай, кьилиз сер январь рехи касдин твар гъа вичиз кутугайди тир.

Ингье хурх авай бязи куьчяр акурла, Гъапити рикел хкведа зи. Гъадан къеркъетIвилливи гекъигда за и куьчяр. Гилан гъапити лагъайтIа, керкиди хъиз жувахъ ялдайбуру я. Абурун квалер гуьнгьуна ава, къаварал дуьньядин вири каналар къадай тарелкадиз ушар антеннаяр ала. Пуд юкI алай паруяр хкажнава и ксари. Анжах варарай къецик къеччайла хьуртал алай хъиз жедая ваз. Паруяр вергерини цацари, рекьер хурхади кунва.

И мукъвара Кцларин цийи магълейрикай сада машин хурхада аклана чи. Цийи лагъайла, цIуд йис къван я ина квалер эцигна инсанар яшамеш жез. Цийи квалер къвердавай артух жезва, амма рехъ гъа рехъ я. Мектебдиз физвай аялар хурхада гъатнавай. Куьчедай тIуз физвай дишегълийринни итимрин кIвачин къапар акурла инсандин рикI тIар жедай.

- Чун авай гъалар аквазва ман квез, - лагъана чун илифарнавай миресди.

- Эхъ, аквазва, - лагъана чна.

- Иниз куьч хъайи йикъалай гъа ихътин азиятдик ква чун. Рекье къван ва я чиргъ тван садан рикелни къевезвач. Са кIвачин къапар пуд вацрани таб гузвач.

Къвалавай шуршур къачуз авахъзавай Кцлар вацIуз вил вегъена за. Чехи, гъвечи къванеривди ацIанвай вацIун кьер. ЯтIани 10 йис я хурх тIушунди зи ватангълийри. Эхирни хъел акатна захъ.

- Куьне и кардиз гьикI таб гузва? - лагъана за. - Квевай мел авуна жуван такъатралди и рекье къван тваз жезвачни?

- Эгъ, гила жематар мелерив эгечIамайди яни? - лагъана чи гафарикай хуш авачиз миресди.

- Ви хизанда 6 кас ава. Квевай жуван квалели гъен хъайитIани гуьнгьуна хутаж жезвачни? Са гъафте вахт серфна зегъмет чIугунайтIа, цIуд йисан къене куьн хурхадани жечир. Къуншийрини чешне къачуна и кардик кьил кутадай.

Зи рикел чи мелер хтана. Инлай вилик лезгийри кIвалер эцигдайла, цанар цадайла, гад гатадайла, саларинни багъларин магъсулар кIватIдайла, са гафуналди, залан кIвалахар кьилиз акъуддайла къуншийри, мукъва-къилийри кIапал-кIапал кIватI хъана мелер ийидай. И мелерикай виридалайни рикел аламукъдайди рекье къван тван тир. Жемат гьукуматдал вил алаз акъвазачир. Арабайралди, фургъунралди, чпихъ мумкинвилер авай ксари машинралди вацIай къванер ялдай. УстIарвилини алакьунар авайбуру къванер рекье твадай. Са шумуд юкьуз зегъмет чIугур элдин рехъ авадан жедай. Чи са къадар хурера икI къван тунвай рекьер исятдани ама. Им михъивални я, меденятни.

Зи рикел Европадин бязи уьлквейар, гъанин хурерни хтана. Данрин къерехрай тIуз физвай рекьерни кваз асфальтдин рекьер я анра. Чпин кIвалихъ хъиз, магъледихъни, хуьруьхъни ялда а инсанри.

Са береда лезгийри гъа икI тир. Гила дегиш хъанва абур. Чахъ гъапити пара хъанва. Пакагъан югъ фикир тийидай, анжах танни хук фикирдайбуру фад-фад дуьшуш жезва чал.

Кцларин са бязи кIанвай куьчяр тIуз фидайла пагъ атIузва зи. Азербайжандин гъар са пипле чехи мелер кьиле физвай, вири абадвилерихъни михъивилерихъ гелкъвезвай гилан аямда Кцлара са бязибуру дуьньядикай хабарсуздаказ яшамеш жезва. Вири вилик фидайла, абур кьулухъ физва. Гъа и крарикай фагъумдайла Гъапити рикел хкведа зи...

ВАКЪИЯЯР

РИКЕЛ ХКАНА

Алай йисан 16-январдиз Бакудин "Республикадин тавхана" твар алай дараматда виринриз сейли регъбер Гъейдар Алиев рикел хкунихъ галаз алакьалу мярекат кьиле фена. Мярекатдал Милли Межлисдин депутат, шаир Зелымхан Якуба рахунар авуна. Ахпа тедбирдин иштиракчийри адан и мукъвара сегънеламишнавай, Гъ.Алиев бахшнавай "Чехи уьмуьрдикай дастан" поэматиз килигна.

18-январдиз республикадин агъалийри Гъейдар Алиев рагъметдиз феийи яхъIур лагъай югъ чехи хажалатдивди къейд авуна. Бакуда агъзурралди инсанар цуквер гваз адан сурал фена. И карди чехи регъбер гъамишалухъ яз халкъдин рикел амукъдайди, адан чи республика паталди хийирлу крар гилан ва гележег несири галай-галайвал давмар хъийидайди мад гъилера субутзава.

ЧИУЛАВ ЯНВАРЬ

Азербайжандин халкъари 1990-йисан 20-январдиз чи республикада кьиле феийи мусибат гъар йисуз кьилди къейд ийизва. Цинин йисуз а мусибатдин 14 йис таман хъана. Республикадин вири шегьерра ва районра 20-Январдин югъ гегъендиз къейд авуна, аслу тушир Азербайжан патал женг чIугур къегъал инсанар мад гъилера рикел хкана.

Тек са чи республикада ваъ, гъакIни къецепатан уьлквейра, месела, Урусатда, Францияда, Швецияда, Германияда ва масанра яшамеш жезвай азербайжанвийрини и югъ къейд авуна ва гъа уьл-квейрин газетрин чинриз а вахтунда кьиле феийи вакъийрикай макъалаяр акъудна.

ГУЬНГЪУНА ХУТАДА

2004-йисуз Азербайжандин бюджетдин пулун такъатрин са пай цийи проектар кьилиз акъудун патал серфда. Абуру рекьер гуьнгьуна хтун патал фикирда кунвай проектарни акатзава. Бакудай Элетдиз физвай 47 километрдин, Билесувардай Ирандин сергъятдал къван 19,5 километрдин рехъ ва гуьнгьуна амачир са къадар маса рекьер цийи кьилелай тухъIурда.

Алай вахтунда сад лагъай проект кьилиз акъудзава. Къвед лагъай проектдихъ галаз алакьалу яз и мукъвара тендер кьиле тухуда. Санлай цIи рекьер гуьнгьуна хтун патал 81 миллиард манат пул серфда.

УРУСАТДИВАЙ КЪАЧУДА

ИТЕРА компанидин векилди хабар гайивал, 2004-йисуз Азербайжанди Урусатдивай 5,5 миллиард кубметр газ къачуда. Газдин 2,175 миллиард

кубметр ИТЕРА-ди, 2,175 миллиард кубметр лагъайтIа, "Газпром"ди гуда.

Алатай йисуз ИТЕРА компаниди чи республикадиз 4,168 миллиард кубметр къван газ маса ганай.

РАКЪНИН ЭКВ ТИМИЛ ЖЕЗВА

Дуьньядин сейли алимрикай тир швецарияви Атсуму Омурди илимдин рекъай лугъуз тежедай хътин зурба месэла ачухарнава. Ада лугъузвайвал, экуь вахтунив гекъигайла, чилин винел мичIи вахтар генани артух хъанва ва икI давамзава. Эхиримжи 20 йисан къене чилел гецифзавай ракънин ну-рар 20% къван тIимил хъанва.

Са шумуд йис инлай вилик гзаф алимар адахъ агъвазвачир. Гила вири уьлквейрин алимри чилел гецифзавай нурур къвердавай тIимил жезвайди тестикъарзава. Гъатта и кар себел яз Голландиядани Англияда гъасилзавай помидоррин ва маса магъсулрин къадар тIимил хъанвайди малумарзава. ИкI феийитIа, дуьньядал экуь йикъар гъамишалухъ яз мичIи йифери эвезда.

ВАРЗ КЪАЗ КИАНЗАВА

Америкадин Садхъанвай Штатрин президент Ж.Бушаз Варз вичин пацук кутаз кIанзава. Ада къул чIугунвай цийи программада къалурнавайвал, 2015-йисалди Америкадин астронавтар Варз планетадиз акъатда ва абуру ана чпин база яратмишда. Ина гъакIни роботри ва пейкери кIвалахда.

Америкавийри чеб Вацра энергиядин чешмейрик гелкъвезвайди малумарнава. Амма са бязи ксари малумат гузвайвал, абуру ниьят масад я. Америкавийрииз Вацра авай нафтIадин чешмейр чпин гъилик кутаз кIанзава. Ахпа абуру Марсдал вегъида.

МАД СА АГАЛКЪУН

Гила Болгариядин агъалийривай къецепатан чIалар чизвачIани, вири уьлквейрин абонентрихъ галаз телефондай регъятдаказ рахаз жедая. Уьлкведин компьютерчийрин агалкъун себел яз ихътин мумкинвал арадал атанва. Абуру гъазурнавай рекъемрин таржумачи телефондин аппаратдихъ асантдаказ гилигиз жезва. И кьиле инсан вичин, месела, болгар чIалалди рахазва, а кьиле авай ингилисди адан гафарихъ ингилис чIалалди яб гузва.

764 ЧАР

2003-йисуз кIелдайбуру редакциядиз 764 чар ракурнава. Аквазвайвал, кIелдайбуру редакциядиз ракурзавай чарарин къадар къвердавай артух жезва. Редакцияди гъакIни къецепатан уьлквейрай цIудралди чарар къачунва. Интернетдин рекъай "Самур"диз 210 къван чарар ракурнава.

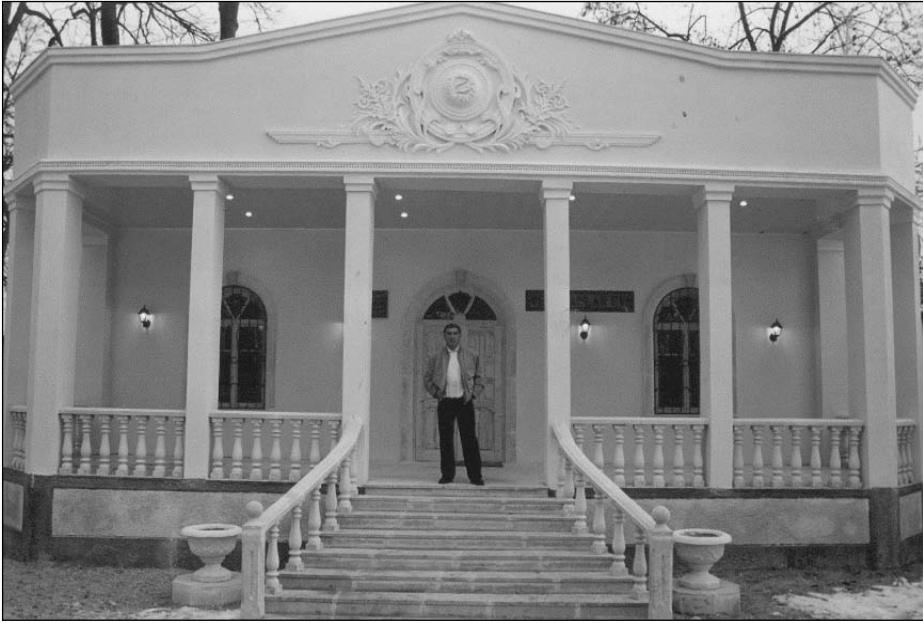
2004-йисан сифте йикъара редакциядиз атай цIудралди чарари, телеграммайри, зенгери кIелзавайбурун "Самур"дихъ галаз алакьаяр мягъкем жезвайди мад гъилера субутзава.

Къегъалар халкъдин лувар я.

Лезги халкъдин мисал.

ВЕТЕРАНРИН КІВАЛ

И ДАРАМАТ ЭЦИГАЙБУРУЗ ХАЛКЪДИ БАРКАЛЛА ЛУГЪЗВА

■ Яргъара хайи Ватандихъ ялда инсанди. Мукъув гвайила кваз такъур затларизни маса виляй килигда ада. Ватандин къадир яргъара чир жеда.

Рикі шадардай ківалах ам я хьи, эхиримжи йисара чи пата-къерехда авай ватангълийри чеб яргъара аватлани, ватандин чилел бязи хийирлу ківалахар къилиз акъудиз куьмекар гузва. И мукъ-вара Кцлар шегъердин паркуна ветеранрин ківал кардик кутунва. 38 агъзур доллар къван пул харжна эцигнавай и дарамат Америкадин Садхъанвай Штатрин Виржиния штатда яшамиш жезвай кцларви Сейфеддин Рустамован харжунал арадиз атанвайди я. Ватандин Чехи дяведин ветеран тир вичин буба Зияддин Рустамован ва Кцларин маса ветеранрин хатурдай эцигнавай и дарамат арадал гъун паталди Сейфеддинан стха Рафика йиф-югъ талана устларихъ галаз санал зегъмет члугуна.

Алатай йисан эхиримжи йикъара и чехи савкъват риклин шадвилелди къбулай ветеранри вич са шумуд варз ин-

лай вилик, 75 йисан яшда аваз рагъметдиз феи Зияддин Рустамован экуь къамат рикел хкана.

Ветеранрин ківал ачухардай мярекатдиз кватл хъайи инсанри вири патарихъай кутугай, ял ягъун паталди къулай шартлар авай и дарамат арадиз гъайи ксариз риклин сидкъидай разивал къалурна.

Сейфеддин Рустамова Кцлар райондин спортсменарни рикелай ракъурнавач. Ада Америкадай таек-вон-додихъ машгул жегъилриз спортдин пекер, гъакни залдиз татами гъанва. Адахъ цинин гатфарихъ шегъердин сурар элкъурна къванцин паруда кутадай ният ава.

Яргъара ківалахиз вичин ватангълийр паталди хийирлу ківалахар къилиз акъудзавай и касдиз кцларвийри "баркалла" лугъзва.

"Самур"

ЧАЗ ЧІАЛ ЧИРЗАВАЙ ДИДЕ ЧИ

Играми "Самур"! Ваз цлийиз алуькнавай 2004-йис мубаракрай. Вахъ мадни гзаф алакьунар хъурай, чан чаз чіал чирзавай диде чи! Азербайжандин лезгийриз хайи чіал кланарзавай, дидед чіал вилик тухуз алахъзавай ви уьмуьр мадни яргъи хъурай.

Зун Кцлар райондин Ясабрин хуьрйя я. Алай вахтунда жуван хизандихъ галаз санал Бакудин Гуьнешли поселокада яшамиш жезва. 45 йисуз ара датлана ківалахай за, 25 йисуз гъуьлерал зегъмет члугуна. Шумуд йисара дуьньядилай цлар ягъиз гъуьлера хъайи заз хайи Ватан, дидедин чіал, жуванбур вуч лагъай чіал ятла хъсандиз чида. Гила зун пенсионер я. 1997-йисалай инихъ зи рикі алай ківалахрикай сад "Самур" газет клелун хъанва. Газетдин вири нумраяр гъаилик авуна, кватланава за. Ара-ара гъа нумраяр цлийи къилелай клел хъийизва. Лугъуз тежедай къван багъа аманат хъиз хуьзва за "Самур"дин гъар тилит. Вучиз лагъайтла гъар са лезги паталди чіехи хазина я и газет.

Аллагъ куьмек хъурай квез, дидедин чіал икъван къакъанриз хкажзавай, ам чаз кланарзавай. Газетдихъ гелкъвезвай къадирлу ксарин къадар мадни гзаф хъурай.

Жалаладдин Мирзалиев,
Баку.

ЧАРАР

ХУПІ ХЪСАН ЖЕДАЙ

Гъуьрметлу редакция! "Самур" газетдин 2003-йисан 22-октябрдин тилитда ганвай са макъалади зи фикир желбна. Куьне шаирризни кхъирагиз эвер гана, квехъ дегъ девиррилай къил кутуна къедалди Къуба патан лезги литературадиз талуькарнавай кватлал гъазурдай ният авайди малумарнава. И кар къилиз акъудиз хъанайтла, хупі хъсан жедай.

Вири лезги литературадин са хел тир Къуба патан сеняткаррин яратмишунар гъелени хъсандиз чирнавач. Алатай виш йисара чахъ гъикъван зурба къелемэгълияр хъанва. Исятдани авачиз туш. Гъавилай кватлал туькьуруниз гъар са лезгиди куьмек гана кланзава. И кардив сифте яз эгечайбурукай яз за чи вири сеняткарриз хийирлу ківалахдик къуьн кутаз эвер гузва. Ша, чна гъил-гъиле гана гележег несилар патал чалай алакьдай ядигар тан.

Шагъисмаил Тигъиржалви

ЧИ РИКИН ГАФ

Играми "Самур"! Чна газет сад лагъай тилитдилай, 1992-йисан январдилай къил кутуна клелзава. Ингъе "Самур"дин 12 йис хъанва. Къуй чи гележег несилриз адан 120 йис къейд ийидай югъ несиб хъурай.

"Самур" чи виридалайни чіехи меслятчи ва муаллим я. Адан чинрай чна хайи чіал, халкъдин тарих, меденият, къадим адетар, ацукъун-къарагъун чирзава. Авайвал лагъайтла, лезги рикі авай гъар са касди "Самур"дал дамахзава.

Чна гъакни радиодин "Араз" программдин лезги гунугрихъ яб акалзава. И мукъвара чаз радиодай чи твар-ван авай къелемэгълияр Седакъет Керимовадин ва Муьзеффер Меликмамедован шиирар ван хъана. А шиирар авторри чпи клелзавай. Чи шаиррин яратмишунри хъиз, ванцини чаз гзаф таъсир авуна. Жечни шиирар авторрин чпин ванцелди кассетриз кхъена халкъдал агакъарайтла? Хайи чіалалди клелиз алакьзавачир, гъакни яшлу хъана вилер зайиф хъанвай инсанар патални ихътин кассетар халисан пишкеш жедай.

Ибур тек са чи ваъ, гъакни чаз чидай инсанрин, ярар-дустарин, лезги шииратдал рикі алай вирибурун риклин гафар я.

Ислам МУСАЕВ,
Тагъир АГЪАРЕГЪИМОВ,
Хачмаз райондин
Хъимил къишлах хуьр.

MƏŞHUR LƏZGİLƏR
HAQQINDA
BİLMƏDİKLƏRİMİZ

ARBİSİN

(Əvvəli qəzetin 19 dekabr 2003-cü il tarixli sayında)

ALINMAZ QALA

735-ci ildə xəlifə haşim ibn Abd əl-Malik qəddar sərkərdə kimi ad çıxarmış əmisi oğlu Mərvan ibn Muhammədi Qafqazın canişini təyin edir. Mərvan vaxt itirmədən tərəp-

nin leşini görən Mərvan bütün qüvvələri səfərbər edib Lezganın üstünə yerimək istəyir. Lakin onun Dərbənddəki canişini Usayd ibn Zəfir əs-Sulami Lezganın gücünə bələd olduğu üçün Mərvanı bu fikirdən yayındırır. Bilisan ərəblərdən ötrü alınmaz qalaya çevrilir.

MƏRVANIN HIYLƏSİ

Lezganı tezliklə ələ keçirə bilməyəcəyini hiss edən Mərvan 739-cu ildə ona güclü müqavimət göstərən avarların Serir və lakların Kumux çarlıqlarını işğal etməyi qərara alır. Mərvan ibn Muhamməd Serirdə bir il döyüşsə də, məqsədinə çatıbilmir. O, çarlığın baş qalası sayılan Xunzaxı və "çarın burada saxlanan qızıl tacını ələ keçirmək üçün qalanı mühasirəyə alır, bir neçə gün döyüşür, amma nə bu yolla, nə də hiylə ilə qalib gələ bilər." (İbn əl-Asir, IV c. səh. 245.)

Əl-Asirin yazdığına görə Mərvan yeni hiyləyə əl atır. O, qiya-fəsini dəyişir və öz adından Serir çarına məktub yazır: "Ey çar! Mən bir məsələ haqqında fikirləşirəm: buradan çıxıb gedim, yoxsa səninlə sülh müqaviləsi bağlayım. İcazə versəydin, getməzdən əvvəl məmuniyyətlə sən qalana baxardım." Sonra həmin məktubu götürüb qalaya yaxınlaşır və özünü Mərvanın elçisi kimi qələmə verir. Seririn çarı məktubu oxuyandan sonra sərkərdəsinə deyir: "Ona qalanı göstər, qoy görsün ki, buranı heç kəs ala bilməz." Qalanı gəzən Mərvan onun zəif yerlərini, oraya uzanan gizli yolları öyrənib geri qayıdır. Yeni-dən öz paltarını geyinib Seririn çarına belə bir məktub yollayır: "Ey alçaq oğlu! Mən Mərvan ibn Muhammədəm, o adamam ki, özümdən elçi kimi sən qalana gəlmişəm. Mən and içmişəm, Allahın köməyi ilə ikinci dəfə bu qalada olacağam."

Qorxuya düşən Serir çarı Mərvanın şərtləri ilə razılıq təslim olur. Bundan sonra əmir Mərvan Kumuxa, Zirixgerana (Kubaçının farsca adı) və Tumana (lak torpaqlarının bir hissəsi) hücum edir. Ona müqavimət göstərən qalaların müdafiəçilərini qılıncdan keçirir. həmin vilayətlərin hamısını tutan Mərvan onların üzərinə ağır bac-xərac qoyur. Serir hər il ərəblərə qul kimi 1500 seçmə oğlan və 500 qız, 100 min mer (1 mer 0,8 kiloqramdır) buğda, Tumanın çarı 500 oğlan, 150 qız və 20 min mer buğda, Zirixgeranın çarı 50 oğlan və 10 min mer buğda göndərməyə məcbur edilir. Torpaqlara görə həmin vilayətlərin əhalisindən ayrıca vergi alınır.

Mərvanın qanunlarından yalnız Lezgan kənarında qalmışdı, çünki bu çarlıqla döyüşlərdə ərəblər məğlubiyyətə uğramışdılar. Əmir Mərvan bir neçə dəfə hiylə ilə Bilisan qalasını ələ keçirmək istəsə də, onun niyyəti baş tutmamışdı.

Yenidən qüvvə toplayıb Lezganın üzərinə hücumə keçən Mərvan bir illik döyüşlərdən sonra böyük itkilər hesabına ləzgilərin Miskiska, Küre, Yargu vilayətlərini tutur. Ərəblər Yargudan hər il 500 oğlan və 500 qız, 20 min batman buğda (bir ləzgi batmanı 6 kiloqramdır), Küre və Miskiska vilayətlərindən 14 min batman buğda və 40 min dirhəm pul aparırdılar. "Dərbəndnamə"də göstərildiyi kimi, bu xərac hesabına onlar Dərbənddəki qoşunlarını təmin edir, qızları və oğlanları yeni nəsil yetişdirmək üçün Suriyaya və başqa ərəb ölkələrinə göndərirdilər.

740-cı ilədək aparılan müharibədə Arbis bir neçə dəfə işğal olunmuş torpaqları geri qaytarmağa çalışır. Lakin Mərvan 130 minlik qoşunu ilə buna imkan vermir. Fasiləsiz döyüşlərdə hər iki tərəf xeyli canlı qüvvə itirir. Əmir nə qədər güc tətbiq edirsə də, Lezganın digər vilayətlərini

ələ keçirə bilmir. Arbisin qoşunu müslimlərlə mərdliklə döyüşür və onları geri oturdur.

740-cı ilin yazında Mərvan digər ölkələrin çarları ilə yanaşı Arbisə də Dərbəndə çağırır. Lakin Lezganın çarı Mərvanı saymır və onun hüzuruna gəlmir. Mərvan ibn Muhamməd 120 minlik qoşunla Lezganın paytaxtı Bilisana hücum çəkir. Bir neçə ay döyüşür, ancaq qalanı tuta bilmir.

Qafqazda ərəblərin işğal edə bilmədikləri yeganə ölkənin - Lezganın Xəlifətə meydan oxuması xəlifə haşim ibn əl-Maliki narahat edir və o, ləzgilərin dərşini vermək üçün Mərvana əlavə kömək göndərir. Bundan başqa Bilisanın müdafiəçiləri ilə döyüşdüyü hər gün üçün Mərvan ibn Muhamməd 5 min dirhəm verir. Öz növbəsində qəddar əmir Arbisin başı üçün 100 min dirhəm mükafat vəd edir. Qalanı almaqdan ötrü daha bir il vaxt sərf edən və minlərlə döyüşçü itirən Mərvan Lezganın düzən ərazilərdəki kəndlərini və şəhərlərini yerlə yeksan etməyə başlayır. Bir qədər ərazi-ni ələ keçirib, kəndləri dağıdır, dinc əhalini qırır. Lakin ölkənin dərinliklərinə yeriyə bilmədiyindən yeni plan qurmaq üçün Dərbəndə çəkilir.

Arbis əlavə qüvvə toplamaq və xəzərlərdən kömək almaq məqsədilə bir neçə atlı ilə qaladan çıxır. Yolda bir çobanın alaçığına dincəlməyi, tanımasınlar deyər çar libasını dəyişib, adi paltarda mənzil başına gətirməyi qərara alır. Çoban onu tanıyır, amma özünü o yerə qoymur. Ərəblərdən 100 min dirhəm mükafat almaq istəyən çoban döyüşçülərin başı yeməyə qarışanda gizlicə arxadan öz çarını oxla vurur və qaçır. Dərbəndin canişini Usayd ibn Zəfir əs-Sulaminin yanına gəlib hadisəni bildirdiyi kimi ona danışır. Usayd dərhal qoşununu toplayıb, həmin yerə gedir və çarın cəsədini götürüb geri qayıtmaq istəyən atlıları öldürür. Sonra Arbisin başını kəsib özü ilə Dərbəndə aparır. O, oğlu Yezidi çağıraraq Arbisin kəsilmiş başını Mərvana aparmağı əmr edir.

Həmin vaxt əmir Mərvan Samur çayının orta axarı yaxınlığındakı qalalardan birini tutmaq üçün qızğın döyüşlər aparırdı. O, ləzgi çarının öldürüldüyünə inanmır. Əl-Kufi yazır: "Mərvan təəccüblənir və deyir: Sən bədbəxtsən, ey Yezid! Bilmirsən ki, Arbis indi öz qalasıdır. Mənə onun başını necə gətirə bilərsən?"

Yezid ibn Usayd əhvalatı əmirə danışır və Arbisin kəsilmiş başını ona göstərir. Mərvan çarın başını nizəsinə keçirir və qoşunu ilə Bilisan qalasına gəlir. Tarixçilərin verdikləri məlumatlara görə Mərvan Arbisin başını qalanın müdafiəçilərinə göstərərək deyir: "Əgər müqaviməti dayandıraraq mənə müqavilə bağlamağa razılışsanız, bu başı sizə qaytararam, şəhərdə qalib yaşamağınız zəmanət verərəm." 654-cü ildən başlayaraq, 87 il ərəblərə müqavimət göstərən Bilisan qalasının sonuncu müdafiəçiləri bir qədər ruhdan düşsələr də, mübarizəni davam etdirmək istəyirdilər. Lakin Mərvan qəti zəmanət verədiyinə görə mübarizəni dayandırır. Beləliklə, 741-ci ilin yayında Bilisan qalası Mərvanın əlinə keçir. Lezgan əhalisinin döyüşkən əhval-ruhiyyəsinə yaxşı bələd olan ərəb əmiri bu ölkədən qul və başqa bac-xərac tələb edə bilmir, ondən yalnız Dərbənddəki qoşunu təmin etməkdən ötrü hər il 10 min pud taxıl alır.

Qəddarlığına baxmayaraq, layiqli rəqibə ehtiram göstərən Mərvan öz çarına xəyanət etmiş çobana nəinki 100 min dirhəm mükafatı vermir, əksinə, onun başını kəsib itlərə tullayır.

Lezganın baş qalası alınsa da, ərəblər Laran, Migrağ və Axtı vilayətlərini tuta bilmədilər. Onlar buna nail olmaqdan ötrü ləzgilərlə daha 70 il müharibə apardılar.

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV

TARİXİMİZ

MÜBARİZƏ

1918-ci ilin sonunda yerli hökumət orqanlarının özbaşınalığı Quba qəzasının bir sıra kəndlərində əhalinin ayağa qalxmasına səbəb oldu. Polisin və hərbi dəstələrin zorakılığı Qusar nahiyəsində xüsusilə həddini aşmışdı. Onlar nahiyənin Kuzun, Bədişqala, Yasab, Yuxarı Zeyxur kəndlərinin əhalisindən zorla 10 min pudadək taxıl, 500-dən çox qoyun, 180 baş qaramal alıb aparmışdılar.

Qəza hökumət orqanlarının özbaşınalığına son qoyulmasını istəyən kəndlilər 1919-cu ilin fevralında Bakıya öz nümayəndələrini göndərərək, Dağıstanla birləşmək üçün icazə verilməsini tələb etmişdilər. Lakin zorakılıqlara son qoyulmur və ona görə də polislə mübarizə üçün ən üsyankar nahiyə olan Əniğ nahiyəsində (sənədlərdə onun adı 5-ci nahiyə kimi də göstərilir) silahlı dəstə yaradılır. Sonradan haqsızlığa qarşı mübarizəyə hil kəndinin əhalisi də qoşulur.

MÜVƏFFƏQİYYƏT

1919-cu ilin yayında Quba qəzası kəndlilərinin narazılığı torpaq uğrunda mübarizəyə çevrildi. Mübarizənin güclənəcəyindən ehtiyat edən hökumət güzəştə getdi və sentyabrda Müşkür nahiyəsinin Cəqışlaq kəndi yaxınlığındakı 251 desyatınlik "Cəfər qışlaq" torpaq sahəsinin Qusar nahiyəsinin Yuxarı Ləgər kəndlilərinə qaytarılması haqqında sərəncam verdi. (Azərbaycan SSR OİMDA, f.77, siy.6, iş 38, vər.7-12). Bu torpaq, uğrunda mübarizədə kəndlilərin böyük müvəffəqiyyəti idi.

TƏHSİL

Nyu-York Elmlər Akademiyasının da son otuz il ərzində texnika sahəsindəki ən yaxşı kəşflərin müəllifləri sırasında məşhur ləzgi alimi, 1985-ci ildən Dağıstan Dövlət Texniki Universitetinin rektoru, texnika elmləri doktoru, akademik Mail Aminovun da adı qeyd olunub.

Rusiya Federasiyasının əməkdar elm və texnika xadimi M. Aminov 180-dən çox elmi əsərin, hazırda nəinki Rusiyanın, həmçinin MDB ölkələrinin ali məktəblərində istifadə olunan 5 dərsliyin, 60-a yaxın kəşfin müəllifidir.

M. Aminov Rusiya və Nyu-York Elmlər Akademiyaları ilə yanaşı dünyanın daha 10-dək elmlər akademiyasının həqiqi üzvüdür.

dən-dır - nağadək silahlanmış 120 minlik qoşunla Suriyadan Albaniyaya yola düşür. Tiflisdən 20 və Bərdədən 40 fərsəh aralıda, təxminən indiki Qazax ərazisində hərbi düşərgə salan Mərvan Ermənistanı başdan-başa işğal edib, diz çökdürür. Bundan sonra o, xəzərlərin paytaxtı Səməndərə hərbi yürüşə çıxır.

737-ci ildə ərəb sərkərdəsi Usayd ibn Zəfir əs-Sulami öz ordusu ilə Səməndəri ələ keçirir. Tezliklə Mərvan da 150 minlik ordu ilə buraya gəlir və xəzərləri Volqa çayı sahilindəki yeni paytaxtlarına kimi təqib edir. Xəzər xaqanı qaçıb gizlənir. Mərvanın qoşunu xeyli slavyan torpaqlarını da ələ keçirib, 20 min nəfəri əsir alır.

Xəzərlərin məşhur sərkərdəsi Xəzər-Tərxanın 40 minlik qoşunla ərəblərə zərbə endirmək istədiyindən xəbər tutan Mərvan özünün ən yaxşı sərkərdələrindən olan suriyalı Kausar ibn Asvad əl-Ənbarini çağıraraq deyir: "Xəzərlərin qoşunu qədər qoşun götür və gecə çayı keçib gavurları qəfildən mühasirəyə al." Əl-Kausar əməliyyatı gündüz keçirmək üçün möhlət istəyir. Bundan əsəbiləşən Mərvan ona bildirir ki, əmir deyilən vaxtda yerinə yetirməsən, sən başını kəsəcəyəm və ailəni məhv edəcəyəm. Əl-Kausar gecə əməliyyata başlamalı olur və bir neçə gün ərzində xəzərlərin qoşununu darmadağın edir. Döyüşdə xəzərlərdən 10 min nəfəri qırılır və 7 min nəfəri əsir düşür. Əl-Kausar Xəzər-Tərxanın kəsilmiş başını nizəyə keçirib, Mərvanın yanına qayıdır. Qorxuya düşən xəzər xaqanı Mərvandan aman diləyir. Mərvan o şərtlə rəhm etməyə razılışır ki, xaqan və onun təbəələri İslam dinini qəbul etsin. Xaqan bu şərtlə razılışdığına görə Mərvan onu hakimiyyətdə saxlayır və özü Dərbəndə qayıdır. Bundan sonra xəzərlərin Albaniyaya hücumlarının arası kəsilir.

Ləzgilərdən qisas almaq üçün 40 min əsiri onların Samur və Şabran arasındakı düzənliyində yerləşdirən Mərvan xəzərlərə diz çökdürmüş sərkərdəsi əl-Kausarı 60 minlik qoşunla Lezganın üstünə göndərir. Açıq döyüşdə işğalçıların 10 mindən çox əsgərini məhv edən Arbis ərəb qoşununu ikiye bölünməyə məcbur edib, tələyə salır. Əl-Kausar döyüş zamanı Arbisin oxundan canını qurtara bilmir. Böyük itkiyə məruz qalıb gəri çəkilən qoşunu və ən yaxşı sərkər-

ЛЕЗГИНСКИЙ ДЕМ В БОННЕ

27 декабря минувшего года в бывшей столице Германии городе Бонн при большом стечении публики в одном из самых больших концертных залов "Брюкенфорум" состоялся первый международный фестиваль фольклора народов Северного Кавказа. Фестиваль был организован нашим земляком-лезгином, активным членом северокавказских культурных обществ и пропагандистом кавказской культуры, Ильхамом Гаджимурадовым и его инициативной группой "Кавказ". В празднике, который стал первым событием такого масштаба в Европе, приняли участие самодеятельные и профессиональные фольклорные коллективы и артисты из Германии, Бельгии и Дании.

Как и ожидалось, наибольший успех выпал на долю чеченского детского ансамбля "Вайнах" из бельгийского города Ойпен и нашего земляка - 7-летнего Мурада Гаджимурадова - который станцевал сольную "Лезгинку" на носках.

Открыл фестиваль турецкий танцевальный ансамбль "Кавказ" из города Кельн, с особым чувством исполнивший несколько зажигательных лезгинских и чеченских танцев.

Среди приглашенных на фестиваль артистов были также такие известные мастера, как ученик великого Махмуда Эсамбаева - Сулумбек Идрисов, который прибыл из датского города Фреденсборг и исполнил дагестанский танец с буркой.

В концерте принимали участие также профессиональные артисты из Нальчика, ранее работавшие в государственном ансамбле "Кабардинка": даулист Сергей Давыдов и танцор Руслан Макушев, ныне проживающие в Германии. Причем Сергей Давыдов исполнил зажигательное соло "Ритмы Кавказа" на барабанах, а Руслан Макушев в паре с бывшей танцовщицей государ-

ственного ансамбля "Алан" Фатимой Сикоевой исполнил осетинский свадебный танец "Хонга-Кафт".

Украшением вечера стало выступление черкесского ансамбля "Шибле" из немецкого города Вупперталь, который представил отличающиеся своей лиричностью и грациозностью адыгейские и абхазские танцы. Фестиваль, ставший важным событием в культурной жизни северокавказской диаспоры Европы, освещался немецко и турецкоязычными средствами массовой информации Германии и получил самые высокие оценки и положительные отзывы со стороны специалистов и зрителей.

Ведущий вечера Ильхам Гаджимурадов, сам очень увлеченный этнолог и музыкант-любитель, не только представлял исполняемые артистами танцы и песни, но и рассказывал об особенностях культуры горских народов Кавказа, о многочисленных нитях родства, связывающих кавказские народы друг с другом, а также о важности изучения истории кавказского региона, выдающаяся роль которого в истории мировой цивилизации пока недостаточно изучена и освещена.

Культурный вечер закончился танцевальной церемонией, которая совершенно одинаково проходит у всех горских народов Кавказа - лезгины называют эту танцевальную традицию "дем", чеченцы "ловзар", турецкие адыгейцы на турецкий лад "махалли дюгюн" - речь идет о своеобразном танцевальном майдане, когда парни и девушки образуют круг, став друг против друга, и в соответствии со строгой очередностью, устанавливаемой тамадой-арачи, начинают танцевать парами. Именно эта прекрасная традиция, которая в точности и без всякого вмешательства со стороны организаторов была повторена присутствовавшими в зале вызвала особый интерес местной не-

мецкой публики, которая настолько была очарована этой замечательной церемонией, что не расходилась до окончания праздника, продлившись до поздней ночи.

Особенностью фестиваля, на которую внимание немецких зрителей обратили организаторы, было присутствие в зале мухаджиров (беженцев с Кавказа) совершенно разных поколений. С одной стороны это были потомки эмигрантов первой волны конца 19-го века (после поражения в войне с царской Россией переселившиеся в Турцию), в основном адыгейцы и абхазы, прибывшие несколько десятилетий назад в Германию на заработки из Турции. С другой стороны - чеченцы, ингуши, дагестанцы, покинувшие Кавказ в связи с военными действиями в Чеченской Республике и сопредельных регионах.

Фестиваль, организованный при поддержке черкесских и чеченских культурных обществ, еще раз продемонстрировал миру, а также некоторым "забывчивым" кавказцам, насколько близки горские народы по культуре, общая история которых, несмотря на различия в родственных между собой языках, уходит в глубокое прошлое.

Организаторы фестиваля во главе с инициативной группой "Кавказ", созданной Ильхамом Гаджимурадовым из Бонна, надеются, что праздник северокавказской диаспоры Европы станет традиционным и привлечет в следующем году новые таланты, которые помогут кавказцам не затеряться в чужой среде и сохранить свою культурную самобытность. В планы организаторов входит также участие фольклорных коллективов северокавказской диаспоры в ближайшем будущем в фольклорных фестивалях, проводящихся в Майкопе и Махачкале.

АЗИЗРИН СЕВДА.

Ведущий вечера Ильхам Гаджимурадов рассказывает об особенностях культуры народов Кавказа.

МАД СА ЛЕГЪЗЕ

И легъзедиз артухан баянар гун герекзавач. "Самур" газетдин клеви дуст, адан таъсиб чулгъазвай Сефербег Сефербегов и мукъвара чи редакциядин мугъман хъана. Чна "Самур" газетдин подшивка ва "Дуьньядин литература" сериядик кваз 4 том пишкеш яз адаз гана.

БАЯДАР

Кланивилин муьгъ эциг жеч Вацун чулав къванерикай. За манияр тукъурда ваз Чи билбилрин ванерикай.

Яран диде гъахъна тавдиз, Зи кафандин агъ гъилеллаз, Азраилдив чан гъикл вугун, Клани ярдин гъил пелеллаз?

Шагъ дагълара са къван ава, Жегъил чубан физ ацукъда. Адан рикле яр акъурла, Кфил ягъиз, шез ацукъда.

Вун Бакудиз физаватла, Цуьквер алай жуна гъваш, яр. Несиб - къисмет чаз тахъайтла, Зи твар алай суна гъваш, яр.

Шагъ дагълара авай Шагъни Эсли квахъай Керем я лагъ. Чи эллери хабар къуртла, Шуьшедин рикл верем я лагъ.

Кватл тавунвай гатар амаз Квалахдикай галатай яр, Патанбурун члалахъ хъана Икърардила алатай яр.

Квачел алай тик дабанар Шеки пата илигайд я. Къакъан буйдин иер тават, Чун сад-садаз кутугайд я.

Чун алатай къванцин муькъвел Къе марвардин цуьк акъатда. Риклин къене вун аватла, Таклан ярдив гъикл агатда?

Ирид дагъдин къулухъ галай Клани ярдин вах Гуьлуьшан. Захъ илчияр пара ава, Геж мийир на, кутур лишан.

Манкъулидхуьруьн баядар
кватина чи редакциядиз ракъурайди
Фезагъир ПАШАЕВ я.

Чи хизанда виридалайни гъвечиди зун тир. Гъавилай гъикъван кстахвилер авуртлани, садани зи хатурдик кхлурдачир. Вилиз вуч акуртлани, за гъасятда гъадаз талукъ суал гудай ва жаваб вахчудалди секин жедачир. Зи суалрикай тек са баде инжиклу тушир. Ада зи гъар суалдиз, - чан зи вилерин экв, - лугъуз жаваб гудай. Бадеди зи вири кстахвилериз таб гудай. Адахъ авай къван сабур вуч тир? Бадеди гъи кваллах ийиз хъайтлани (квар юзурдамаз, къеб эчлягъдамаз, кал ацадамаз, сар эвягъдамаз, чхрадал гълалар ийидамаз, сун гуьлуьтар храдамаз), адан мецелай баяд кими жедачир.

Са юкъуз бадеди ну - батдин гам хрانا куьтягнавай. Цийи гам кваллин чилиз экляна цилериз клаш ягъизвай.¹ За адаз суал гана: "Чан баде, вуна икъван иер рангарни нехисар гъикл арадал гъизвайди я?" "Чан зи вилерин экв, - дагъана, - бадеди. - И рангар чувуддинбур я. Гълалар гъада рангунал вегъенвайди я. Гъавилай абур фадни алахъзава. Рангар инлай вилик авайбур тир гъа... А члавуз гълалар вегъидай рангар тлебибур тир. Жуьреба-жуьре тарарин дугулар, пешер, цуьквер, ругъунрин дугулар ва маса затлар кватлдай чна чуьллерай. Кватина гъайи затлар санал къурурна, магъледин дишегълийри гълалар санал рангунал вегъидай".

Садра бадеди заз са къиса ахъайнай: "Къуд пад цуькверивди дигаь береда магъледин рушар мадни чуьлдиз акъатнай. Чахъ хуьруьн тават Майтабни галай. Майтабни Майтаб тир гъа... Къакъан, шумал буй, дабан гатадай цвелер авай адахъ. Чидай къван баядар вуч тир адаз. Клеп тавур зари тир Майтаб. Ширин ванцелди лугъузвай баядрикай

вичи тукъурнавайбурни халкъдин мецин яратмишунар вучар ятла, садавайни кыл акъудиз жедачир. Рушарин арада вичихъ дустар пара авайтлани, ада риклин сир садавни вугудачир. Майтаб кланзавай гадаяр хуьре гзаф авай, амма адан вичин вил ацукънавайди вуж тиртла садазни чидачир.

Рушари цуьквер атлуз, нубатдалди баядар лугъузвай. Майтабан сес иллаки тафаватлу жезвай. И гъилера ада лугъузвай баядар чаз садрахъни ван хъайибур тушир. Руша абур акъван кузни-хклуз лугъузвай хъи, рушари пагъ атлана адахъ яб гузвай.

МАЙТАБ

Къацу багъ -

дай хкведайвал,

Ана къайи шагъвар кландай.
Гъил-гъилеваз къекъведайвал,
Буба хътин са яр кландай!

Ван хъана ви намус, гъейрат
Шумудни сад суракъдава.
Клири Бубад экуь суьрет
Зи хуравай хурагъдава.²

Цуьквер атлуз зун къведайни,
Чуьлда къайи гар хъанайтла?
Залай бахтавард жедайни,
Клири Бубад яр хъанайтла?!

Дуьшуьшдин кар тирни, я тахъайтла, къисмет, Майтаба баяд лагъана куьтягун кумазни къванерин далдадикай са атлу хкатна, рушан къаншарда акъвазна. Чун Майтабав агакъдалди абурун арада вучтин ихтилатар хъанатла

лугъуз жедач. Гада шумал буйдин, гъаркъуь къуьнерин, юкъва патрумдашар авай, спелриз звер ганвай са къегъал тир. Чун агакъун кумазни "сагърай рушар", - лагъана гадади балкландиз твал гана. Майтаб лагъайтла, кыл хураваз, чин къекъифна акъвазнавай. Чна гъикъван жузун-качузун авунатлани, ада жаваб вуганач.

Гъа йикъалай чаз Майтабан гъилик къизилдин цам акуна. "Ам ни гайиди я?" - лагъана жузурла, Майтаба жаваб гудачир. Ада атай илчиризни атлай гаф гузвачир. Йисар къвез, алатзавай. Майтабан таяри гъуьлуьз фена чпиз квал-югъ тукъурнавай. Майтаб лагъайтла, са нел ятлани вил алаз акъвазнавай. Руш начагъ хъана, месе гъатайла зун адан къилив фенай. А хару жейран хътин Майтаб шам хъиз црана, са хамни кларабар тир амайди. Гъилик квай къизилдин цамунизни раклариз килигиз, фад-фад ухъ аладарзавай ада. Са шумуд йикъалай Майтаба вичин дуьнья дегишарна".

Бадедин мецелай ван хъайи и гъамлу къисади шумуд йисар тир заз секинвал тагуз. Эхирни "Самур" газетдин чинрай Клири Бубадикай кхъенвай макъала клелайла ва адан шикил акурла, за и крарикай мад гъилера веревирдна. Майтабал гълтай гада Клири Буба яз, абурун арада муьгъуббатдин икърар хъана жеди. Тахъайтла, а иер Майтаб раклар вилив хуьз, ухъ аладариз дуьньядилаь фидачир. Аламатдин кар ам я хъи, Клири Бубани Майтаб къейи чавар гъа са вахтуниз туьш жезва.

Судя Муругъви

1 Клаш ягъин - гамунин цилихъ къекъуьн тавурай лугъуз цилериз твал ягъун.
2 Хурагъ - медалйон.

"САМУРДАЛ" РИКИ АЛАЙ ТАВАТАР

И мукъвара лезги интеллигенциядин вилик-къилик квай дишегъли векилрикай са груп чи редакциядиз мугъман хъана. Абуру газет кхьинин кваллах хъсанаруникай, редакциядиз чпелай алакъдай куьмекар гуникай веревирдер авуна.

Jurnalist taleyimdə doğma Qusarımdan sonra ən çox rol oynayan rayonlardan biri Kəlbəcər olub. Azərbaycanın bu bənərsiz diyarı, onun gözəl insanları ilə bağlı o qədər xatirələrim var ki! Ona görə də Kəlbəcərin başının üstünü təhlükə alanda o zaman şöbə müdiri olduğum "Həyat" (indiki "Azərbaycan") qəzetinin səhifələrində silsilə məqalələrlə çıxış edib həyəcan təbii çalmışam. O faciəli günləri yaxın dostum, uzun illərdən bəri Kəlbəcər rayonunda rəhbər vəzifələrdə çalışan Səyyarə Rəsulova ilə birgə yaşamışam. 1993-cü ilin əvvəllərində Kəlbəcər eli doğma yurdundan didərgin düşəndə Səyyarənin gözəlində daşan selin yavaşlarına deyil, qəlbənin axdığına görəndə sarsılıb nə edəcəyimi bilmirdim.

Onda Ağdaban çayı şivən qoparıb, köpüklü, camırlı sularını qəzəblə daşlara çırpır, elə bil içini yandırır-yaxan acıları bu yolla çölə tökmək istəyirdi. Qəfil faciədən özünü itirmiş, baş verənləri hələ dərk edib qurtarmamış adamların dərdinə dağlar, meşələr, çaylar ağlayırdı. Adamlar təkə itkin düşmüş əzizlərinə deyil, həm də məzarlarda uyuyan doğmalarına ağı deyirdilər.

- *Aşıq Şəmşirin məzarı qaldı ey... dağlarda. Səyyarənin bu nidası hələ də qulaqlarımda səslənir. Bu nidada çox şey var idi: bir zaman mənə Kəlbəcərin gözəllikləri, saz-söz adamları ilə yaxından tanış etmiş, doğma yurdunu mənə də sevdirmiş bu qız şər vurğunu idi. Onunla birgə üç dəfə Aşıq Şəmşirə görüşmüşdüm. Azərbaycan xalq poeziyasının qüdrətli nümayəndəsi olan bu ustada 1977-ci ildə olan görüşüm yadıma düşdü. Onda da Ağdaban çayı beləcə dəlisov ata dönmüşdü. Bakıdan Kəlbəcəre ustada görüşmək, onunla bağlı oçerklər yazmaq niyyətilə yola düşmüşdüm. Məni Səyyarə müşayiət edirdi.*

Yolboyu fikirləşirdim ki, Kəlbəcəri mənə sevdiren cəhətlərdən biri buranın camaatının qələm əhlinə olan hörmətidir. Burada şair sözü bütün vəzifələrdən üstündür. Kəlbəcərlilərin Bəhməni, Şamili, Mehdixanı, Əli və Əyyub qardaşlarını, Sücaəti necə sevdiklərinin, onların şerlərinin dillərdə neçə dolaşdığını şahidi

bu sözləri elə dedi ki, sanki çayın daşmasında günahkar o idi. Sonra nə fikirləşdisə sürüclüyə müraciət etdi:

- Qağa, bu çayın içindən az maşın sürmüsen?

Sürücü elə bil himə bənd idi. O, maşını işə salıb ehtiyatlı suyun içinə yönəldi. Çayın içi ilə bir xeyli irəliləyənə sonra birdən təkrar boşluğa düşdü və mühərrik söndü. Biz dəlisov çayın ortasında qaldıq. Sel iri daşları oyuncaq kimi oynadaraq çay aşağı aparırdı. Suyun gürlütsü vahimə yaradırdı. Nə edəcəyimizi çək-çevir edirdik ki, arxadan siqnal səsi gəldi. Səyyarə sevinclə maşından düşən adamı mənə nişan verdi:

- Aşıq Şəmşirin oğlu Qənbər Qurbanovdur. Rayon icraiyyə komitəsinin sədridir. Yəqin rayonda bizim kəndə yollandığımızı eşidib narahat olub.

Qənbər müəllim yenidən maşına mindi və yarım saatdan sonra bir traktorla geri qayıtdı. Biz o biri sahilə çıxarılandıq sonra o, bizi danlamaq əvəzinə güllə-güllə dedi:

- Sizi özüm Ağdabana aparıb gətirməyəm, hələ çox sərgüzəşlərə düşəcəksiniz.

Maşınımız sıradan çıxdığından kəndə piyada gedəsi olduq. Yaz meşəsinin gözəlliyi, tər çiçəklərin ətri, quşların cəh-cəhi əsl şer

onun görüşünə gəldiyimi eşidəndə şairin gözləri doldu və o, mənə bədhəzən beş bənddən ibarət bir qoşma həsr etdi. Qoşmanın söz, qafiyə, fikir düzümlü o qədər gözəl idi ki, onu o saat yaddaşıma köçürdüm.

Zarafatçı, hazırcavab şair sinədəftər idi. Nədən danışsa da, sözünü şerlə tamamlayırdı. Onun qəribə yaddaşına heyran olduğumu görün Aşıq Şəmşir yenə şerlə danışırdı:

*Delidağın görüşünə qonaq gəl,
İstisuya müqəddəs de, pir, isin.*

AŞIQ ŞƏMŞİR - 110

oçqatı yaratmışdı.

*Çağır gəlsin, düşüb yada
Dağların qoca Şəmşiri.
Adı elə salıb səda,
Tanıdıb uca Şəmşiri,*

- deyə Səyyarə ustadin qoşmalarından deməyə başladı. Yolboyu onlar Aşıq Şəmşirə bağlı maraqlı əhvalatları, kəlbəcərlilərə xas şirin yumurta danışıqları, uğunub gedirdilər.

Bir azdan yedəyində atlar olan bir kişi qarşımıza çıxdı. O, hardansa eşidib özünü köməyə çatdırırdı. Yolun qalan hissəsini at belində qət eddik.

Bu da Ağdaban. Dağın döşündə - kəndin ən uca yerindəki ev Aşıq Şəmşirə məxsus idi. Bu evdə o, ömür-gün yoldaşı Güllü ilə on övlad: beş oğlanla beş qız böyütmüşdü. Bu evdə o, indi dillərdə əzbər olan neçə-neçə qoşma, gəraylı, təcnis, mükəmməs və divaniləri yaratmışdı. 84 yaşlı sənətkar Bakıdan - xəstəxanadan müalicəsini yarımçıq qoyub bura dönmüşdü.

Evin kəndarında pişvazımıza çıxmış anası Güllünü görəndə Qənbər müəllim onunla qucaqlaşandan sonra zarafata keçdi:

- Nəne, tay dədəmin ürəyi yerinə gəlmiş olar. - Sonra o, üzünü bizə tutdu: - Duz istəyən quzu mələyə-mələyə arxaca necə gedirsə, dədəm də Bakıdan, xəstəxanadan nənəmin yanına eləcə qayıdıb. Kişi ayrılığa dözmür ki!

İçəri otaqdan zəif səs gəldi:

- Ay bala, orda nə xıslanlaşırsınız? Bir keçin görək içəri, görüm kimsiniz?

Biz aynabənddən otağa daxil olanda ağappaq saçları bəlişdən seçilməyən qoca aşıq yerində dirsəkləndi. Mehriban baxışlı, göyçək qocanın gözələrindən qəribə bir nur yağdı. Dağ adamlarına məxsus sadəlik və səfəlik vardı onda. Bizimlə səmimi görüşdü. Yol yoldaşlarından mənə qəribə bir inadla

*Özün kimi şairətəbli görərsən,
Kəlbəcərin Başlıbeldən bərisin.*

- Dediğiniz şerlərin hamısı yadınızda qalır mı? - deyə soruşdum.

- O saat vərəqlərə köçürməyəm və ya uşaqlar köçürməsələr, sonra onları yada salmaq çətin olur. Bilirsiniz, qızım, şairinki təbdir, gəldimi, deməlisən, özü də birçə dəfə. İstəyən qoy yadında saxlasın.

Sonra onun ömür sahifələrini vərəqlədik. 1893-cü ildə keçmiş Cavansir mahalının Dəmirçidən kəndində Aşıq Qurbanın ailəsində göz açmış Şəmşir uşaqlıqdan dədəsindən saz çalıb söz qoşmağı öyrənib. Sonralar Aşıq Alını və Aşıq Ələsgəri özünə ustad seçib. Əsl istedad yerin tərkindən üzə çıxan bulaq kimidir. O, öz yerini mütləq tanıtmalıdır. Aşıq Şəmşir kimi. Xalq şairi Səməd Vurğun bu böyük sənətkarı "kəşf etdikdən" sonra Osman Sarıvəllinin redaktorluğu ilə Aşıq Şəmşirin şerlərindən ibarət kitab nəşr olunur və Azərbaycan oxucuları ustad şairlə tanış olurlar. 1958-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında onun ifasında 75 aşıq havası lentə köçürüldükdən sonra ozanın şöhrəti hər yana yayılır.

Gəlininə qonaqlar üçün yer-yemək hazırlamaqda kömək edən Güllü nənəyə tərəf baxıb Aşıq Şəmşir bizə göz vurdu:

- Gör nə əl-ayağa düşüb? Özünü mənə istədir ey. - Sonra isə köksünü ötürdü: - Fani dünya Güllünü də qocaltdı.

O, üzünü mənə tutdu:

- Qızım, sənə bir əhvalat danışım. O vaxt mənəm 18, Güllünün 16 yaşı var idi. Bir gün quzuya getmişdim. Gördüm çiçəkli yamacda bir gözəl qız dayanıb, əlində də çiylək var. Onu danışdırmaq üçün dedim:

- Quzunu bəri qaytar.

Qız cavab vermədi. Sözümlü bir də təkrar edəndə onun yanaqları allandı:

- Necə qaytarım, görmürsən əlimdə çiylək var? Tökülər axı.

Qızın cavabına uğunub getdim:

- Çiyələyi neynirsən, sən özün elə çiyləksən də.

Hə, Güllünün ürəyini elə almaq üçün neçə günlər, aylar əlləşdim. Axır ki, mənə sevdi. Amma ata-anası onu mənə yüz yalvar - yaxardan sonra verdi. Dədə-baba adəti ilə toy edib evləndik.

- Deyəsən indi də onu çox sevirsiniz, - deyəndə Aşıq Şəmşir dilləndi:

- Qızım, indi cavansən, bəlkə də sözlərim sənə qəribə görünəcək. Ancaq yaşa dolanda mənəm sözlərimi xatırlayıb qoca aşığın düz danışdığına əmin olacaqsan. Yadında saxla, insan cismən qocalsa da, ruhən, qəlbən həmişə cavan olur, sevgisi kimi.

Gözlərimdə şəfəqlər parıldasın aşıqdan xahiş etdim:

- Bəlkə bir şey çalasanız?

Ustad sazi əlinə aldı:

- Sən ki Ağdaban çayını keçib gəlmişsən, çalmamağa ixtiyarım yoxdur.

O, çaldı. Havadan havaya keçdi, simləri danışırdı. Yana-yana, alışı-alışı çaldı. Hər şeyin öləri, köçəri olduğu dünyanın şirinliyindən, insan hissələrinin dərinliyindən, daha nələrdən danışırdı saz. Sonra aşıq oxudu. Bu titrək səsdə o qədər şirinlik, o qədər məlahət, o qədər sevgi vardı. O, sazi yanına qoyanda gözələrində iki damla yaş donmuşdu. Bu, onun göz yaşlarına çevrilən həyat eşqi idi.

Aşıq Şəmşir həmin görüşümüzdən 3-il sonra, 1980-ci il fevralın 10-da 87 yaşında vəfat etdi. Onu doğma kəndində dəfn etdilər. Güllü nənə isə ondan sonra 20 il yaşadı. Düşmənlərində qalmış vətən torpağında uyuyan əziz Şəmşirinin məzarını bir də görmək arzusunun özü ilə o dünyaya apardı Güllü nənə. Ömrünün son illərini Tərtərdə yaşayan qarı "Bura Kəlbəcəre yaxındır" deyirdi. Onu Tərtərdə dəfn elədilər. Ölümündən qabaq onun

Şəkildə: Q. Qurbanov, S. Rəsulova və S. Kərimova Ağdaban çayının sahilində. Kəlbəcər, 1977-ci il.

yuxusuna Aşıq Şəmşir giribmiş. O, yanıqlı-yanıqlı oxuyurmuş:

*Mən aşıq, ulu dağlar,
Çeşməli, sulu dağlar.
Döşündən eli köçmüş,
Başında bulud ağlar.*

Sədaqət KƏRİMOVA

DOST MƏCLİSİ

Respublikamızın ziyalı qadınlarından söz düşəndə Məryəm xanım da yada düşür. Hər dəfə onunla görüşəndə düşünürsən ki, Allah belə insanları özünün xoş saatında yaradıb. Yoxsa bu qədər müsbət keyfiyyətlər bir insanda cəmlənməzdi. Bu mehriban, səmimi insanın daxili gözəlliyi xarici məlahəti ilə gözəl uyur. Geniş dünyagörüşü, dərin savadı, ən bacılıcası isə həssas ürəyi olan Məryəm xanımla hər görüşdə insan nə isə qazanır, qəlbən zənginləşir. Özü kimi sədaqətli dostları olan bu qadın çətin günün həyati olduğunu görə sevir. İndi belələri azdır.

Əslən Qusar rayonunun Zeyxur kəndindən olan Məryəm Əbdülrəşid qızı Əlibəyova ali təhsil aldıqdan sonra 32 ildir ki, bank sistemində məsul vəzifələrdə çalışır. Öz peşəsinin vurğunu olan, çalışdığı kollektivdə böyük nüfuz qazanan M.Əlibəyova Bakının Suraxanı rayonunun sayılıb-seçilən xanımlarındandır. O, bir sıra dövlət və qeyri dövlət təşkilatlarının işində də yaxından fəaliyyət göstərir, onların xətti ilə keçirilən tədbirlərdə fəal iştirak edir.

Bu günlərdə Məryəm xanımın anadan olmasının 55 illiyi münasibətilə Bakının yaşayışlı ziyafət zallarından birində keçirilən təntənədə onun həyat yoldaşı və övladları ilə yanaşı, çoxlu dostları, tanınmış ziyalılar da iştirak etdilər.

hamı Məryəm xanımın gözəl insani keyfiyyətləri haqqında danışırdı. Şən musiqi sədalarının müşayiəti ilə keçən məclisi yekunlaşdıran Məryəm xanım bu dünyada ən böyük qazancının dostlar olduğunu vurğuladı və hamıya öz minnətdarlığını bildirdi.

"Samur"

R.S. "Samur" qəzetinin yaxın dostu Məryəm xanım 10 nəfər imkansız adamı öz hesabına "Samur" qəzetinə abunə edib.

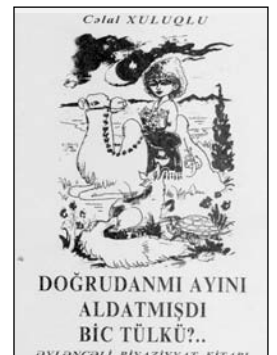
MAARİFLƏNDİRİCİ VASİTƏ

Adı oxuculara çoxdan tanış olan bacarıqlı qələm sahibi Cəlal Xuluqlun (Cəlalovun) bu günlərdə çapdan çıxmış "Doğrudanmı ayını aldatmışdı bic tülkü?" adlı əyləncəli riyaziyyat kitabını mütəxəssislər böyük maraqla qarşılamış və yeni maarifləndirici vasitə adlandırmışlar. Bu əyləncəli riyaziyyat məcmusuna məntiqi, cəbri və hesabı məsələlər daxil edilmişdir. Əsasən orta məktəblərin yuxarı sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuş həmin kitab riyaziyyat fənni üzrə proqramların mənimlənilməsinə kömək edən yaxşı vasitədir.

Cəlal Xuluqlu respublikamızda ilk dəfə olaraq nəzmə alınmış məntiqi məsələlər tərtib etmiş və yeni kitabında onları oxuculara çatdırmışdır. Kita-

ba düşmüş məsələlər rəngarəng olduğu kimi, onların həllində də riyazi biliyin, düşüncənin tətbiqi qinin müxtəlifliyi tələb olunur. Məsələlər maraqlı tərtib edildiyindən dərhal diqqəti çəkir. Məsələlərin şərhinə kömək göstərən illüstrasiya vasitələrindən yerli-yerində istifadə olunması kitabı daha da nəfis edir.

həmkarımızın ilk kitabı - 1989-cü ildə 200 min tirajla çapdan buraxılmış "Krossvord i maqiceskiye figuri" adlı kitabı post-sovet məkanında, Moskva, Sankt-Peterburq, Volqoqrad, Kiyev şəhərlərində geniş yayılmışdır. Bundan sonra 2000-ci ilin onun "Qoca Şərqi müdrikliliyi" adlı üç hissəli kitabının birinci kitabı çapdan çıxmışdır. Həmin kitab da məntiqi

məsələlərə, sehri fiqurlara həsr olunmuşdur. Hər üç kitabla və maarifçilik sahəsindəki səmərəli fəaliyyətinə görə Cəlal Xuluqlu Azərbaycan KİVİ-nin "Nəliyyəti" diplomuna layiq görülmüşdür.

"SAMUR"

“САМУР” ДИН МЕКТЕБ

РИКИЕРА АМУКЪДА

■ Мад са чулав хабарди рикі кьарсатмишна чи: Кцлар райондин жегьил ва алакьунар авай мектебдин директоррикай сад - Хьилерин хуьруьн юкьван мектебдиз регьбервал гузвай Севда Шагьбазова уьмуьрдин 40 йиса аваз рагьметдиз фена.

Директорвиле квалалах вахтунда и бажарагьлу дишегьлиди элячлуни девирдин татугайвилер ва четинвилер арадай акьудун патал вири алахьунар авуна, хуьруьн мектеб гуьнгьуна хутуна ва вилик тухвана.

Хайи хизандални яшайишдал гзаф рикі алай жегьил дишегьлиди и дуьньяда вичелай ядигар яз Решад ва Несреддин тварар алай кьве гада аял туна. Аллагьди абуруз клелна, че хи хьана хайибурун рехь ла йихлувилелди давамардай нусьрет гурай.

Севда Шагьбазова гьакл-ни “Самур” газетдин таь-сиб члугвадай инсанрикай тир. Адан твар клелдайбурун, ам чидайбурун риклера гьамишалух яз амукьда. Аллагьди рагьмет авурай!

“Самур”

ЖЕГЬИЛ КХЫРАГАР

ЗИЯЛА АГЪАВЕРДИЕВА

Кцлар райондин Манкьулидхуьре яшамии жезвай Агъавердиева Зияла Мегьйеддинан руша гьиле кьелем кьуна са шумуд йис я. Ингье, икьван гагьди адан яратмишунрикай клелдайбуруз хабар авач. Сифте яз вичин хайи хуьре кьиле фейи вакьияр гьикайрал элкьуьрай Зиялади шиирарни кьизва. Рушан рикі прозадал генани гзаф ала.

Алатай йисуз вич Дагьустандин Гьукуматдин Университетдин Бакудин филиалдин “Дагьустандин филология” дин факультетдиз кьабул хьанвай Зиялади хайи члал мадни хьсандиз чирун патал вири алахьунар ийизва. Жегьил прозаик гьакл-ни Кесиб Абдуллагьан шиирар ва фольклордин чешнеяр кьватлунихь машгьул я. Адахь вичи гьилик авунвай эсерар кьилди таб хьиз басмадай акьуддай ният ава. Агдадихь чна З. Агъавердиевадин цийи гьикайяр чапзава.

ВИКІЕГЪ ТУЪТУЪХАНУМ

Туътуъханум иер руш тир. Яргь кифер, шивеяр хьтин чулав вилер авай, кьакьан буйдин, лацу якларин, ацлай варз хьтин и тават акурбур адал гьасятда ашукь жедай.

Кьисметди ам Кьуланхуьрй тир са гададал дуьшуьшарна. Руш акур кумазни дуьнья рикелай алудай гадади Туътуъханумалай гьил кьачунач. Эхирни абурун мехьерар хьана. Свас кьил ахьа машина сандухдал ацукьарна, кьуланхуьруьнвиер зурне-далдамдал илигна рекье гьатна. Икьван иер руш чпикай садаз ваь, патан хуьрй тир гададиз кьисмет хьана лугьуз, Манкьулидхуьруьн жегьилри свас тухузвайбуруз кьван гана. Акьурдин хьана, кьил агьузна чуьнуьх хьайидини. Эхирни са гужуналди кьуланхуьруьнвиер Манкьулидхуьрй экъечна. Чеб баладикай хьатна акур абурукай сада лагьана:

- Ядаяр, ламра рухвайрив гвай зур вуч тир!
Чинай дуьгуьр авадарна сандухдал, енгедин кьвалал ацукьнавай Туътуъханумавай и гафар эхиз хьанач. Кьвалачел кьарагьна, чина авай дуьгуьр хьажна:
- Ламра рухваяр куьн вири я! - лагьана, ахцукьна.
Амуькьна кьуланхуьруьнвиер вучдатлани тий-жиз, сад-садаз килигиз...

БАХТАР ХЪАНАЙТИА...

Фезина са акьван иер руш тушир. Гьавилай ил-чийрини абурун раклар гатадичир. Амма рикі михьни, кьени кьилихрин, дамах гвай рушаз вични садаз бегенмиш хьана кландай.

Садра квалаяй дигана, буфтаяр галай цийи перем, виликай гимишдин зунжурар куьрсанавай шуткуь алукина, буьшмедин пипл авадарна, дамах гваз экъечна. Га и саягьда, хиялрик кваз булахдал физвай рушан перемдин цен кьулухьай ял хьана. Рикі аватна Фезинадин, хьуьхьвер яру бубуяр хьиз хьана. Нефес дар хьайи ада зайиф ванцелди:

- Ахья! - лагьана.
Ахьяйнач кьунвайда. Мад гьилера:
- Ахья, - лагьана руша.
Мад ахьяйнач. Клевиз кьунвай перемдин цен. Эхирни Фезина кьулухь элкьвена. Килигайтла, цаз! Усуналлай цацнихь кланваз хьана адан перем, вичи масакла кьатланвай.
- Эгь, - лагьана уф аладарна руша, - чахь гадйри перемдин цен ялдай бахтар хьанайтиа, вуч дерт авай кьван.

Фезинадихь тади квай. Кьисметдин вахт агакьайла, Аллагьди адазни бахт гана. Вичиз клани гададиз гьуьлуьз фейи Фезинадиз балаарни хьана, хтуларни, штларни. Яргьни ва бахтлу уьмуьрни яшамииш авуна Фезина бадеди.

ТИВАР АЛАТДАЧ

Гзаф сихилар авай чи хуьре гьар сихилдихь вичин твар-лаклаб ава: кьинтарар, тлапцар, миграгьар, гьитехьар, гуржияр, цегьер ва масабур. Гьатта манкьулидхуьруьнвиериз патан хуьрери манкьуцларни лугьуда. Манкьуцлариз ихьтин тварарикайни лакабрикай клусни хьел кьведач. Анжах инлай вилик “гуржийрин” сихилдин чехибуруз чпихь гилигнавай лакабдикай хуш атаначир ва абуру и твар чпелай алудун кьетл авунай.

“Гуржийри” гьазурвилер акуна, туклуна са чехи яцини, эверна хуьруьн жемьатдиз. Чехи са мярекат арадал гьана абуру, лаклаб алудзавайди я лугьуз. Ацукьна жемьатди кьелелай тьуна-хьвана. Кьарагьна хьфидайла хуьруьнвиери твар дегишариз кланзавайбуруз разивал кьалурна хийир-дуьа авуна:

- Куь садакьа Аллагьди кьабул авурай, гуржияр! Амуькьна “гуржийр” ийир-тийир квадарна, вучдатлани тийжиз. Га йикьалай чи хуьре ихьтин мисал арадал атана: “Яц туклуна лугьуз твар алатдач”.

Твар-ван авай кьулуьннин устад, Азербайжандин Гьукуматдин Филармониядин солист Зейнал Жигерханов.

КВЕЗ ЧИДАНИ?

СИФТЕГЪАН МЕКТЕБАР

Тарихдин чешмейрай аквазвайвал, урус пачагьдин буйругьдалди Кьуба уездда сифтегьан мектебар XIX виш йисан юкьвара кардик кутуна. 1854-йисан 10-ноябрдиз Кьуба сад лагьай сифтегьан мектеб ачухарна. Гуьгьуьнай ам сенятдин мектебдиз элкьуьрна. 1897-йи -

суз Кьубада багьчивилин мектеб ахьа хьана.

1885-йисуз Кцлара, 1886-йисуз Яргундал ва 1887-йисуз Манкьулидхуьре сифтегьан мектебар кардик кутуна. 1990-йисуз Кьуба уезддин лезги хуьрера сифтегьан мектебрин кьадар 20-дав агакь-навай.

РИКИЕЛ ХУЬХ!

Лезги члалан тарсар гуниз талукь литературада плузарламиш хьун (лабиалвал) анжах агдадихь галай 16 сесиниз хас яз гьисабзава: /г/, /гь/, /з/, /к/, /кк/, /кь/, /кь/, /кл/, /с/, /т/, /тт/, /тл/, /х/, /хь/, /цц/, /цц/. Сифте яз и фикир ачухарайди, филологиядин илимрин доктор, академик Р.И.Гьайдаров я.

Эхиримжи йисара лезги члалан лабиал сесер

мукьувай чириз алахьай чи алимрикай Дагьустандин Гьукуматдин Университетда квалалахзавай М.М.Яралиеван фикирдалди, лезги члала плузарламиш жезвай мад са фонем (ч) ава. Лезги члала а лабиал сесиналди кьизвай ихьтин гафар ава: “чвьаркь” (звукотражание затрещине), “чвьаркь” (вдрезбеге, до кондиции), “чвьаркь” (звукотражание шелканию).

ЧИДАЧТИА - ЧИРА!

Лезги элифрикай дуьз менфят кьачун паталди агдадихь галай гьарфар гьикл кьхьидатла ва клелдатла чира

Гь - гьуцар, гьал, гьаб, гьуьр, гьвергьвер, гьед
Гь - гьуьл, гьекь, гьер, гьуьм, гьерт, гьуьрмет
Кь - кьав, кьай, кьад, кьеме, кьвал, кьен
Кь - кьвал, кьал, кьвед, кьенер, кьел, кьил, кьев
Кл - кларас, клел, клалах, клубан, клам, клунчл
Пл - плини, плипл, плир, плузар, плил, пливитл
Тл - тланур, тлапар, тлач, твал, тлуб, тленкь
Уь - уьлчи, уьзден, уьлен, уьлуьган, уьнуьг, уьцуь
Хь - хьалхьам, хьалхьас, хьама, хьач, хьвехь, хьварц
Хь - хьар, хьел, хьирхьам, хьахь, хьурхьур
Цл - цлай, цлайлапан, цлам, цлих, цлил, цлеклв
Чл - члагьан, члатл, члемерук, чличл, члигьичлигь, члиж

XATIRƏSİ YAD EDİLİR

İnsana xas xarakterik xüsusiyyətlər onun düşüydü mühtidən asılı olaraq formalaşır və inkişaf edir. Qəhrəmanlıq da belə xüsusiyyətlərdəndir.

O, 1964-cü ilin oktyabrında Qəbələ rayonunun Dızaxlı kəndində anadan olmuşdur. Onun dünyaya gəlişinə sevinən doğmaları bilmirdilər ki, bu sevincin arxasında həm kədər, həm də ictimai gizləniş... Qayımsız böyüyən bu körpənin adını Arzulla qoydular.

1973-cü ildə orta məktəbin 1 sinfinə qəbul olunmuş Arzulla yoldaşlarının və müəllimlərinin hörmətini qazanmış, nümunəvi şagird olmuşdur. 1983-1985-ci illərdə hərbi xidmətdə olub.

1986-cı ildə AKTİ-na daxil olan Arzulla Rəhimov bu institutun hərbi kafedrasının xətti ilə leytenant rütbasını almışdır.

1992-ci ilin sentyabrından 1993-cü ilin sentyabrınadək Dızaxlı kənd orta məktəbində hərbi rəhbər kimi fəaliyyət göstərmişdir. Mə'lum Qarabağ hadisələri ilə əlaqədar olaraq, cəbhəyə döyüşçülərin hazırlanmasında, hərbi təlimlərin keçirilməsində bir zabit kimi iştirak etmək üçün 1993-cü ilin sentyabr ayından Qəbələ rayon komissarlığında fəaliyyət göstərmişdir. Özünün təlim

keçdiyi Qəbələ igidləri ilə birlikdə könüllü olaraq cəbhəyə yollanmışdır. İlk döyüşləri Ağdamda olmuşdur. Döyüşlərdə böyük igidlik göstərən, əsgər və zabitlərin rəğbətini qazanan Arzulla bir aydan sonra alay komandirinin müavini təyin edilmişdir. Sonralar Füzuli bölgəsində döyüşmüş, şücaət göstərmişdir. 1994-cü il yanvarın 29-da qəfil mərmir partlayışı nəticəsində silah yoldaşı və həmkəndlisi Məmmədov Məmməd Nəzir oğlu ilə birlikdə şəhid olmuşdur.

O, dünyaya hamı kimi gəldi, lakin hamı kimi yaşamadı. Özündən sonra vöyük bir iz qoydu, minlərlə qəhrəmanlarımızdan birinə çevrildi. Bəli, bu rəşadət, şücaət onun qanında idi. Vətəni, xalqı canından əziz tutan leytenant Rəhimov Arzulla Rəhim oğlu ölümün gözüne də dik baxdı.

Qəbələ rayon təşkilatları, Dızaxlı kənd əhalisi, xüsusilə, kənd orta məktəbin müəllim və şagird kollektivi gənc müəllimin adının əbədiləşdirilməsi üçün məktəbə Arzulla Rəhimovun adının verilməsinə nail oldular.

Hər ilin yanvarın 29-da Dızaxlı kənd orta məktəbində müəllim və şagird kollektivi tərəfindən Arzulla müəllimin xatirəsi yad edilir.

Aşağıda A. Rəhimovun şəhid olmasının 10 illiyinə həsr edilmiş şe'ri veririk.

İGİD KOMANDİR

Qəbələ rayonunun Dızaxlı kəndinin ilk şəhidi Arzulla Rəhimovun əziz xatirəsinə.

Aytekin BABAYEVA,
Dağıstan Dövlət
Universitetinin
Ə.Əliyev adına Bakı
filialının tələbəsi.

Söhbət açacağım bizim qəhrəman
Bir gün müharibə başlayan zaman
Düşündü: "Borcumdur, gərək ki, gedim,
Vətəncün əlimdən gələni edim".
Qohum-əqrəbəylə sağıllaşdı o,
Bir mərd zabit kimi yola düşdü o.
Onu yola saldı Dızaxlı eli,
Kükürədi dağlarda çayların seli.
Ata: - Yaxşı yol, ay oğul, uğurlar sənə,
Buraxma düşməni bizim vətənə.
Elə nəyə çək ki, yağı çəkilsin.
Döyüşdən qələbə müjdəsi gəlsin.

Bizim də qəlbimiz fəxrlə dolsun,
Bu qürur qoy səndən yadigar olsun.
Ana: - Yaxşı yol, can bala, döyüş tez bitsin,
Ulu Tanrı özü səni hifz etsin.
Zəfərlə dön geri, qucum boynunu
Şad olaq, tez görək sənin toyunu.

Əsgər yola düşdü ön səngərlərə.
Füzuli bölgəsi, Ağdam, Ağdərə
Düşməni tapdağında inləyirdi, bil,
Xalqımız bu dərdi unudan deyil.
Döyüşə yollandı Ağdama sarı.
Vətən çağırırdı "yaramı sarı".

Füzulidə qızğın döyüş gedirdi
Torpaq ağırlardan nələ çəkirdi.
Mərmilər dəlirdi köksünü yerin
Yaralar salırdı qəlbinə dərin.
Arzulla düşünür: "Kaş bu mərmilər,
Əzəldən olmaya, yaranmayaydı.
Vətən torpaqları mərd oğulların
Qırmızı qanına boyanmayaydı".
Beləcə düşünür bizim qəhrəman,
Qəzəblə deyirdi: "Ey qatil, dayan!
Nədir bu millətin söylə, günahı?
Səni tutacaqdır bu xalqın ahrı".
Döyüşə həylədi o əsgərləri,
Yağları qorxaraq çəkildi geri.
Pələng tək döyüşə atılan dəmi,
Partladı yanında naqafil mərmir.
Səridi torpağa ağır yaralı,
Məmməd də yıxıldı ondan aralı.
Qaranlıq çökmüşdü gözlərinə bil,
Vətən oğulları unudan deyil.
Yetişdi yanına bir neçə əsgər

Dedilər: "Komandir, sən ölsən əgər,
Biz başsız qalarıq, ölmə, amandır!
Əmr et, düşməni qaçır, cənab komandir".
Arzulla cəhd edib gözüni açır,
"Dostlar, atəş açın, düşmənlər qaçır!
Rədd edin onları vətənimizdən,
Azad Vətən qalsın yadigar bizdən..."
Komandir söylədi axır sözünü,
Həyata əbədi yumdu gözüni.

Bir gün Dızaxlıda əsən küləklər
Gətirdi cəbhədən dəhşətli xəbər.
Könüllü cəbhəyə gedən Arzulla
Düşmənin bağrını dələn Arzulla
Şəhid olmuşdur... Məmmədlə birgə
Yenə iki oğul itirdi ölkə.
Xəbərdən ananın bağı çatladı.
Rəhim atanın da saçı ağardı.
Bacılar saçını yolub ağladı
Qardaşlar bulud tək dolub ağladı.
Bütün el daşdı bu ağır dərdi
Yasını saxladı Dızaxlı kəndi.

Otuz il yaşadın bu dünyada sən
Mə'nasi böyükdür bu otuz ilin
Azadlıq odu tək şöhlənirsən
Əbədi yaşarsan qəlbində elin.
Sən bütün gənclərə nümunə oldun
Körpə balalar da dərs alır səndən
Kim deyir həyatda gül kimi soldun?!
Günəştək sönməzsən, əbədisən sən.
Adın bizim üçün əzizdir, əziz,
İgid tək sən heyran etdin hamını.
Müqəddəs ruhuna and içirik biz,
Düşməndən alanıq intiqamını!

ГАФАЛАГ

кьеркьетI - неряха
кьутан - родственник жениха
или невесты
чIурухьан - целина
амле - дядя со стороны отца
куку - яичница
кукул - хохолок у птицы
куш - лен
кушун гьалар - льняные нитки
кьунцI - ниша (в старых домах)
кьунцI - лавка
кIамс - ведьма
кIинсар - сладкие косточки абрикосов
ли - шкура (буйвола, быка)
пкавул - шафер
самурган - шумовка (из прутьев)
тапус - ларь (для хранения зерна)
фашал - двуличный, лицемерный
фичи - фиолетовый

ОБЪЯВЛЕНИЯ

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!

➔ По всем вопросам, касающимся газеты "Самур" можно обратиться к нашему представителю в Кусарском районе - Славику Хелефову.

Тел.: 5-29-15 р.
5-21-92 д. (850) 611-77-42

➔ Частной мед.клинике "ОКИ" требуется анестезиолог-реаниматолог.

Обращаться по адресу:
гор. Кусары, ул.Ф.Мусаева, 27
тел.: 5-29-15; 5-36-03.

➔ При ансамбле "Сувар" организована танцевальная группа под руководством известного танцора, солиста Государственного Ансамбля Песни и Танца Азербайджана Зейнала Джигерханова. Уже идет работа над постановкой нескольких лезгинских народных танцев.

Продолжается набор мальчиков и девочек от 10 до 18 лет. Первые танцы зрители смогут увидеть весной этого года.

➔ Дорогие друзья! Лезгинский ансамбль "Сувар" нуждается в помещении. Может у вас есть знакомые, которые любезно согласятся безвозмездно выделить место для репетиций? Будем признательны всем, кто окажет содействие в этом благородном деле.

Орг. комитет.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

"Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinin İdarə Heyəti və "Samur" qəzetinin kollektivi Muradağa Muradağayevə qardaşı

Sadiğin

vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

ОТЗОВИТЕСЬ!

Дорогие читатели! Редакция газеты "Самур" собирает материалы о жизни и деятельности покойного подполковника милиции, Санаева Абдулрзы Балага оглы, долгие годы работавшего в органах НКВД-МВД Азербайджанской Республики.

В наши дни, когда во многих странах мира орудут террористы, вооруженные бандитские формирования и борьба с ними стала задачей всего мирового сообщества, мы не можем не вспомнить о нашем земляке, прославившемся своими незаурядными деловыми и профессиональными качествами. В системе правоохранительных органов Азербайджана его знали как специалиста высокого класса.

Будем признательны всем, кто поделится с нами воспоминаниями о А.Санаеве. Ждем от вас писем.

"Самур"

ФУТБОЛ. ЧЕМПИОНАТ ЕВРОПЫ 2004 ГОДА (Португалия) (ВРЕМЯ МОСКОВСКОЕ)

Группа А	Группа В	Группа С	Группа D
Португалия	Франция	Швеция	Чехия
Греция	Англия	Болгария	Латвия
Испания	Швейцария	Дания	Германия
Россия	Хорватия	Италия	Голландия

12 июня
Лиссабон.
Португалия - Греция (20⁰⁰)

13 июня
Лейрия.
Швейцария - Хорватия (20⁰⁰)

14 июня
Гимараеш.
Дания - Италия (20⁰⁰)

15 июня
Авейру.
Германия - Голландия (20⁰⁰)

16 июня
Порту.
Чехия - Латвия (22^{.45})

17 июня
Лиссабон.
Россия - Португалия (22^{.45})

18 июня
Брага.
Болгария - Дания (20^{.00})

19 июня
Порту.
Италия - Швеция (22^{.45})

20 июня
Лиссабон.
Испания - Португалия (22^{.45})

21 июня
Коимбра.
Хорватия - Англия (22^{.45})

22 июня
Лиссабон.
Швейцария - Франция (22^{.45})

23 июня
Гимараеш.
Италия - Болгария (22^{.45})

24 июня
Порту.
Дания - Швеция (22^{.45})

25 июня
Брага.
Голландия - Латвия (22^{.45})

26 июня
Лиссабон.
Германия - Чехия (22^{.45})

Порту.
Латвия - Германия (20^{.00})

Авейру.
Голландия - Чехия (22^{.45})

20 июня
Лиссабон.
Испания - Португалия (22^{.45})

21 июня
Фару.
Россия - Греция (22^{.45})

22 июня
Коимбра.
Хорватия - Англия (22^{.45})

23 июня
Лиссабон.
Швейцария - Франция (22^{.45})

24 июня
Гимараеш.
Италия - Болгария (22^{.45})

25 июня
Порту.
Дания - Швеция (22^{.45})

26 июня
Брага.
Голландия - Латвия (22^{.45})

27 июня
Лиссабон.
Германия - Чехия (22^{.45})

"САМУР"

Главный редактор
Седает КЕРИМОВА

Адрес редакции:
370146 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамальский филиал
ОУАБ г.Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Пер. № 78

Индекс: AZ 1073
Тираж: 2000

Тел: 32-92-17,
(850) 320-74-05